dr hab. Andrzej Potoczek
Akademia Jagiellońska w Toruniu
https://orcid.org/0000-0002-2233-6344

https://doi.org/10.64158/50vbbfvled

Wieloaspektowe podejście do problematyki bezpieczeństwa układu terytorialnego – perspektywa zarządzania rozwojem lokalnym

Streszczenie: Bezpieczeństwo to ważny aspekt procesu rozwoju na poziomie lokalnym i regionalnym. Jest to ważny obszar zarzadzania publicznego podlega różnorodnym oraz systematycznie zmieniającym się uwarunkowaniom. Stąd potrzeba wieloaspektowego podejścia do problematyki bezpieczeństwa w wymiarze terytorialnym, z uwzględnieniem najważniejszych czynników oraz zagadnień opisujących tematykę bezpieczeństwa w celu wypracowania optymalnego modelu budowy systemu bezpieczeństwa na poziomie lokalnym i regionalnym. Istotne wydaje się tutaj zaproponowanie podejścia zintegrowanego jako ważnego modelu kształtowania procesu zarządzania publicznego, którego jednym z istotnych celów jest zapewnienie bezpieczeństwa jednostki terytorialnej.

Słowa kluczowe: bezpieczeństwo, rozwój, układ terytorialny, interwencjonizm, solidaryzm, podejście zintegrowane

Wprowadzenie

Współcześnie problematyka bezpieczeństwa staje się niezwykle istotnym aspektem funkcjonowania oraz rozwoju terytorialnego systemu społecznego a zarazem coraz wyraźniej staje się integralną częścią procesu zarządzania publicznego. Stanowi to istotny element aktywności władz publicznych w zakresie zarządzania rozwojem, gdzie problematyka bezpieczeństwa jest ważnym czynnikiem kształtowania lokalnej i regionalnej przestrzeni publicznej jako dobrego miejsca dożycia. Uwzględniając elementy determinujące funkcjonowanie układu terytorialnego, konieczne jest zwrócenie uwagi na uwarunkowania wpływające na poziom bezpieczeństwa lokalnego i regionalnego, jak też na kształtowanie się postaw społecznych wobec tego zagadnienia. Celem działań władz publicznych w dziedzinie bezpieczeństwa publicznego powinno być przede wszystkim utrzymanie zdolności do reagowania w przypadku

wystąpienia zagrożeń oraz ochrona porządku prawnego, życia i zdrowia obywateli a także majątku komunalnego przed skutkami klęsk żywiołowych, katastrof naturalnych i awarii technicznych.[1] Należy zwrócić uwagę, że bezpieczeństwo jednostek samorządu terytorialnego jest swoistym dobrem publicznym, ma zdolność do zaspokajania potrzeb indywidualnych i zbiorowych, przy czym korzystają z niego wszyscy członkowie danej społeczności. Jest także dobrem podstawowym bowiem warunkuje korzystanie z innych dóbr, jak też warunkuje trwanie danej wspólnoty oraz stały rozwój poziomu życia. Bezpieczeństwo społeczności lokalnych można postrzegać jako bezpieczeństwo polityczne odnoszące się do całokształtu środków i metod działania mających na celu wykrycie, zapobieżenie i likwidację tych czynników, które mogą zagrozić określonym interesom publicznym na poziomie lokalnym i regionalnym. Taka złożoność problematyki determinuje wieloaspektowe pojmowanie bezpieczeństwa w wymiarze terytorialnym z uwzględnieniem występujących czynników i uwarunkowań, a także zagadnień mających pośredni i bezpośredni wpływ na kształtowanie się sytuacji w zakresie bezpieczeństwa lokalnego i regionalnego. W związku z tym zasadne wydaje się podjęcie analiz oraz poszukiwań badawczych w tym zakresie, co może przynieść wymierne wyniki założeń teoretycznych oraz propozycje rozwiązań dla praktyki zarządzania publicznego, gdzie istotnym obszarem staje się współcześnie problematyka bezpieczeństwa.

1. Bezpieczeństwo w kontekście procesu rozwoju społeczności lokalnych i regionalnych

Problematyka bezpieczeństwa lokalnego i regionalnego coraz bardziej angażuje współczesny samorząd terytorialny, który poszukuje w związku z tym form i metod działania, a także doskonali instrumenty realizacji związanych z tym zadań. Konieczne jest także odniesienie się do występujących i ciągle zmieniających się uwarunkowań jakie towarzyszą procesowi rozwoju lokalnego i regionalnego a tym samym wpływają na specyfikę zarządzania publicznego, którego ważnym obszarem staje się szeroko pojmowane bezpieczeństwo.[2] Istotnym aspektem funkcjonowania społeczności terytorialnej staje się bezpieczeństwo będące jedną z najważniejszych wartości w życiu człowieka. Zarazem

[1] *Strategia Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczpospolitej Polskiej*, Warszawa 2007.

[2] H. Podedworna, *Analiza struktur społecznych. Wybrane przykłady*, [w:] *Socjologia ogólna: wybrane problemy*. J. Polakowska-Kujawa (red.), Oficyna Wydawnicza SGH, Warszawa 2007, s. 111-119.

trzeba zaznaczyć, że wraz z rozwojem cywilizacji człowiek stwarza dla siebie i innych coraz większe zagrożenia, dlatego bezpieczeństwo, jako wartość doceniana jest zarówno przez poszczególne jednostki jak i całe społeczeństwa. W związku z tym bezpieczeństwo osobiste i indywidualne poczucie bezpieczeństwa staje się niezwykle ważną wartością. Bezpieczeństwo jest też zdolnością do kreatywnej aktywności podmiotu i oznacza stan obiektywny polegający na braku zagrożenia, odczuwany subiektywnie przez jednostki lub grupy.[3] Trzeba też zwrócić uwagę na pojmowanie bezpieczeństwa jako systemu wzajemnie związanych, i w różnym stopniu, wywierających wpływ czynników i ich właściwości, oddziaływujących na powstanie, rozwój i rezultaty zjawisk społecznych, które negatywnie wpływają na zdrowie, życie i wszelkie, inne wartości w konkretnym społeczeństwie.

Celem działań władz publicznych w dziedzinie bezpieczeństwa publicznego powinno być przede wszystkim utrzymanie zdolności do reagowania w przypadku wystąpienia zagrożeń bezpieczeństwa publicznego związanego z ochroną porządku prawnego, życia i zdrowia obywateli oraz majątku narodowego przed skutkami klęsk żywiołowych, katastrof naturalnych i awarii technicznych.[4] Należy zwrócić uwagę, że bezpieczeństwo jednostek samorządu terytorialnego jest swoistym dobrem publicznym, a także ma zdolność do zaspokajania potrzeb indywidualnych i zbiorowych przy czym korzystają z niego wszyscy członkowie danej społeczności. Jest także dobrem podstawowym bowiem warunkuje korzystanie z innych dóbr, jak też warunkuje trwanie danej wspólnoty oraz stały rozwój poziomu życia. Należy podkreślić, że bezpieczeństwo społeczności lokalnych i regionalnych można postrzegać jako bezpieczeństwo polityczne odnoszące się do całokształtu środków i metod działania mających na celu wykrycie, zapobieżenie i likwidację tych czynników, które mogą zagrozić określonym interesom politycznym na poziomie lokalnym. Można również postrzegać je jako bezpieczeństwo społeczne będące swoistą ochroną, którą dostarcza społeczeństwo swoim członkom poprzez zapobieganie ekonomicznej i społecznej degradacji, a także bezpieczeństwo kulturowe postrzegane jako utrwalanie i podtrzymywanie wartości składających się na tożsamość kulturową jednostki terytorialnej.[5] Ponadto można wskazać na bezpieczeństwo ekonomiczne wiążące się z zapewnieniem podstawowego zaplecza surowcowego, finansowego, technologicznego oraz rolno-spożywczego. Należy też uwzględnić bezpieczeństwo

[3] L.F. Korzeniowski, *Zarządzanie bezpieczeństwem. Rynek, ryzyko, zagrożenia, ochrona*, PSB, Kraków 2000, s. 437.

[4] *Strategia Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczpospolitej Polskiej,* Warszawa 2007.

[5] M. Mączyński, *Samorząd terytorialny a ochrona bezpieczeństwa i porządku publicznego na szczeblu lokalnym*, [w:] *Funkcjonowanie samorządu terytorialnego- doświadczenia i perspektywy,* S. Dolata (red.), Opole 1998, s. 184.

energetyczne oraz bezpieczeństwo ekologiczne dotyczące zagrożeń dla trwałego rozwoju, zachowania środowiska naturalnego człowieka na poziomie lokalnym lub regionalnym. Wydaje się, że zadania władz publicznych w zakresie bezpieczeństwa powinny koncentrować się na ochronie członków wspólnoty przed niebezpieczeństwami wynikającymi z zewnątrz, takimi jak wszelkiego rodzaju żywioły i kataklizmy, jak i generowanymi przez inne jednostki i zbiorowości ludzkie.

Ponadto ważna jest wzajemna ochrona członków wspólnoty poprzez regulowanie uzewnętrzniających się napięć emocjonalnych we wspólnocie, w tym skuteczna kontrola dewiacji społecznych, a także działania prewencyjno-informacyjne. Należy też wskazać na ochronę dóbr materialnych i intelektualnych, głównie poprzez wymuszanie poszanowania prawa własności oraz takie rozumienie niebezpieczeństw o charakterze ekonomicznym, które rozróżnia teoretyczne i faktyczne zagrożenie wpływów gwarantujących dobrobyt i warunkujących wzrost jakości życia we wspólnocie.[6] Bezpieczeństwo publiczne odnosi się przede wszystkim do ochrony społeczeństwa przed negatywnymi działaniami, a jego ochrona bez względu na model ustrojowy państwa, stanowi bardzo ważny obszar aktywności administracji publicznej jako władzy wykonawczej w państwie demokratycznym. Odnosząc się do ochrony bezpieczeństwa publicznego należy zwrócić uwagę na charakter tej sfery zadań publicznych, co wynika z podwójnego wymiaru: indywidualnego i ponadindywidualnego. Oznacza to, że bezpieczeństwo publiczne przedstawia określoną wartość zarówno dla pojedynczego podmiotu (człowieka jako jednostki) oraz podmiotu zbiorowego pojmowanego jako zbiorowość czy społeczeństwo.[7] Bezpieczeństwo publiczne jest stanem braku zagrożenia dla funkcjonowania jednostki terytorialnej oraz realizacji jej interesów co umożliwia jej normalny i swobodny rozwój. Tak więc ochrona bezpieczeństwa społeczności lokalnych jest podstawową formą faktycznej ochrony bezpieczeństwa całego społeczeństwa. To właśnie na poziomie jednostek terytorialnych powinny być rozwiązywane podstawowe problemy dotyczące ograniczania różnego rodzaju niebezpieczeństw oraz aspołecznych zachowań. Skuteczne przeciwdziałanie zagrożeniom na poziomie lokalnym wpływa bowiem na utrzymanie wysokiego poziomu bezpieczeństwa całego regionu.

---

[6] M. Mączyński, *Samorząd terytorialny a ochrona bezpieczeństwa i porządku publicznego na szczeblu lokalnym,* [w] *Funkcjonowanie samorządu terytorialnego- doświadczenia i perspektywy,* S. Dolata (red.), Opole 1998, s. 184-185.

[7] A. Misiuk, *Administracja porządku i bezpieczeństwa publicznego*, Wydawnictwa Akademickie i Profesjonalne, Warszawa 2008, s. 17.

2. Interwencjonizm samorządowy jako czynnik wzmacniający bezpieczeństwo publiczne

Interwencjonizm samorządowy - to kształtowanie rozwoju społeczno-gospodarczego jednostki terytorialnej w określonych obszarach i obejmuje płaszczyzny: społeczno-kulturalną, ekologiczno-przestrzenną oraz gospodarczą.[8] Prowadząc określoną politykę rozwoju władze publiczne oddziałują bezpośrednio lub pośrednio na strukturę, tempo oraz kierunki kształtowania sytuacji partnerów społeczno-gospodarczych. W tym przypadku mówimy o interwencjonizmie samorządowym, który można podzielić na interwencjonizm regionalny i lokalny. Aktywność poszczególnych płaszczyzn interwencjonizmu zależy od istnienia i skutecznego wykorzystania odpowiednich narzędzi. Istotnym obszarem interwencjonizmu samorządowego jest proces identyfikowania i wykorzystywania posiadanych zasobów, a także potrzeba udostępnienia ich środowiskom lokalnym. Konieczne staje się również inicjowanie i wspieranie przedsięwzięć zgodnych z preferencjami i wartościami oraz perspektywicznymi zamierzeniami w zakresie szeroko pojmowanego bezpieczeństwa.

Samorząd terytorialny poprzez instrumentalny interwencjonizm rozwiązuje sprzeczność pomiędzy podmiotami uczestniczącymi w procesie rozwoju, a także ma możliwość koordynowania wspólnych dla owych podmiotów działań. Tak więc główne cele interwencjonizmu samorządowego to: bezpieczny z długookresowego punktu widzenia, strukturalny i funkcjonalny stan zagospodarowania jednostki terytorialnej.

Realizując przedsięwzięcia w sferze interwencjonizmu samorząd terytorialny może posługiwać się odpowiednim zestawem narzędzi oddziaływania zarówno na struktury społeczno-gospodarcze jednostki terytorialnej, jak i sferę bezpieczeństwa. Szczególną rolę odgrywa tutaj kształtowanie relacji społecznych oraz tworzenie warunków dla aktywnego uczestnictwa społeczności lokalnej w procesie planowania i zarządzania rozwojem w obszarze bezpieczeństwa.

Należy też wskazać na ideę rozwoju odpowiedzialnego, podejmowanego z myślą o przyszłych pokoleniach, w którym aktualne potrzeby mogą być zaspokajane bez umniejszania szans rozwojowych w przyszłości. Odpowiedzialny rozwój odnosi się zarówno do kwestii gospodarczych, społecznych, środowiskowych, terytorialnych, jak i instytucjonalnych. Koncepcja odpowiedzialnego rozwoju wpisuje się w realizację celów zrównoważonego rozwoju obejmującego szeroki zakres zagadnień. Wlicza się w to również zagwarantowanie odpowiedniego poziomu bezpieczeństwa, traktowanego w kategorii zaspokojenia

[8] A. Sztando, *Lokalny interwencjonizm samorządowy, czyli kształtowanie gminnego rozwoju gospodarczego*, [w:] Studia Regionalne i Lokalne Nr 1(1) 2000.

podstawowych potrzeb poszczególnych społeczności, zarówno obecnie, jak i w odniesieniu do przyszłych pokoleń.

3. Idea solidaryzmu samorządowego w procesie rozwoju jednostki terytorialnej – perspektywa polityki bezpieczeństwa lokalnego

Solidaryzm społeczny opiera się na założeniu, że wspólny interes wszystkich ludzi ważniejszy jest od indywidualnych celów jednostki. Stanowi zatem naturalną wspólnotę interesów całej wspólnoty, będąc zarazem swoistą formą organizacji danej społeczności sprzyjającą realizacji interesów lokalnych i regionalnych. Idea solidarności rozwija się w społeczności upodmiotowionej, posiadającej cechy społeczeństwa obywatelskiego i jest ważnym czynnikiem przeciwdziałania społecznej atomizacji, dezintegrowania się wspólnot oraz ograniczania poczucia współodpowiedzialności.[9]

Solidaryzm jest związany z pojęciem dobra wspólnego, gdzie zorganizowana społeczność terytorialna współuczestniczy w budowie dobra ogólnego, w tym państwowego. Można zatem przyjąć, że dobro poszczególnych jednostek terytorialnych jest wplecione w dobro wspólne.[10] Tak więc dobro wspólnoty samorządowej nakłada na jej członków oraz działające na jej terenie podmioty obowiązek kierowania się dobrem tej wspólnoty, wyznacza też fundamentalne wartości oraz standardy wiążące osoby i podmioty wykonujące zadania publiczne na rzecz wspólnoty[11]. W odniesieniu do działań jednostek samorządu terytorialnego zagadnienie to można ująć w kontekście Preambuły Konstytucji RP, gdzie jest mowa o współdziałaniu władz oraz potrzebie solidarności. Kolejna sprawa to ogólna możliwość współdziałania między jednostkami samorządu jako droga realizacji wykonywania ich zadań publicznych, sformułowana w ustawie o samorządzie gminnym, samorządzie powiatowym i samorządzie województwa. Solidarność jest też zasadą ogólną, którą odnieść należy do wszystkich podmiotów prawa, w tym do mających zapewnioną konstytucyjnie samodzielność = jednostek samorządu terytorialnego w ich

---

[9] R. Legutko, *Społeczeństwo otwarte a idea solidarności*, http://www.omp.org.pl/artykul.php?artykul=29 (dostęp: 27.10.2024).

[10] P. Wilczyński, *Dobro wspólnoty*, [w:] *Encyklopedia samorządu terytorialnego dla każdego.* M. Stahl, B. Jaworska-Dębska (red.), Cz. 1. Ustrój, Difin, Warszawa 2010, s. 34.

[11] W. Kisiel, komentarz do art. 1, [w:] P. Chmielnicki (red.), *Ustawa o samorządzie gminnym*. Komentarz, Lexis Nexis, Warszawa 2014, s. 311–312.

stosunkach wzajemnych, ale też w stosunkach z państwem w znaczeniu ścisłym, czyli z władzą centralną[12].

Zasadnym jest twierdzenie, że władze publiczne powinny reagować na zmieniające się otoczenie, niwelując występujące negatywne zjawiska, stając się zarazem inspiratorem i kreatorem zachowań umożliwiających rozwój oraz powstawanie i wdrażanie odpowiednich rozwiązań w sferze społecznej, gospodarczej i przestrzennej. Pojawia się w związku z tym idea rozwoju odpowiedzialnego, w aspekcie dbałości o jakość życia oraz bezpieczną przestrzeń publiczną. Oznacza to rozwój społeczno-gospodarczy, gdzie występuje proces integrowania różnorodnych działań, gdzie występuje wielowymiarowa solidarność społeczna, której celem jest troska o dobro wspólne oraz solidarność między pokoleniami teraźniejszymi i przyszłymi, jak też między poszczególnymi regionami, miastami i obszarami, co staje się jednym z podstawowych czynników kształtujących szeroko pojmowany proces przekształceń terytorialnych i przestrzennych, wraz towarzyszącym owym przekształceniom poczuciem bezpieczeństwa. Idea solidaryzmu jest związana z pojęciem dobra wspólnego, gdzie zorganizowana społeczność terytorialna współuczestniczy w procesie wdrażania celów publicznych, do których zalicza się poczucie bezpieczeństwa. Można zatem przyjąć, że dobrem każdej jednostki terytorialnej mającym aksjologiczny kontekst i wypływającym z istoty rozwoju społeczno-gospodarczego i przestrzennego jest zapewnienie szeroko pojmowanego bezpieczeństwa, a więc tego co jest pomyślne, korzystne i cenne dla mieszkańców każdej wspólnoty.

Problem bezpieczeństwa jako swoistego dobra wspólnego ulega przekształceniom wraz ze zmieniającą się rzeczywistością i implikowanymi nią oczekiwaniami wspólnoty. Formułowanie treści zawartych w pojęciu bezpieczeństwo odnoszonego do kategorii dobra wspólnego wymaga uwzględnienia specyfiki konkretnej wspólnoty, sytuacji i uwarunkowań, w jakich funkcjonuje, a także uwarunkowań i specyfiki oraz dynamiki zmian w otoczeniu.

Wydaje się, że pojęcie i praktyczne stosowanie idei solidaryzmu musi być rozumiane jako swoista wspólnota interesów ludzi niezależnie od miejsca zajmowanego przez nich w strukturze społeczno-gospodarczej. Można też przyjąć, że solidaryzm jest działaniem, w którym bardziej liczy się interes wspólny niż indywidualny.

Samo pojęcie solidarności jest wieloznaczne, jednak z dla wspólnoty lokalnej czy regionalnej istotne będzie odniesienie związane z poczuciem duchowej i kulturowej wspólnoty oraz to, że w sytuacji trudnej poczucie

[12] H. Izdebski, *Solidarność jednostek samorządu terytorialnego a zasada pomocniczości* [w:] *forumidei*, Fundacja Stefana Batorego, https://www.batory.org.pl (dostęp: 02.11.2024).

to przemawia silniej, niż wszelkie antagonizmy, zarazem powstają warunki dla wykreowania optymalnych postaw wyrażających się w zrozumieniu dla wspólnego losu. Wydaje się, że może to być także swoisty impuls dla procesu integracji wspólnoty, jak też ruch ku nowym formom wspólnotowym. Zarazem przeciwstawia się dezintegracji społecznej, wzmacnia proces społecznej komunikacji, jak też podtrzymuje siłę zbiorowych wyobrażeń kreowanych przez liderów społecznych lub samorządowych. Jest to także powiązane z koncepcją rozwoju czy wizją społecznej aktywności wpływającej na więzi społeczne budujące współczesną wspólnotę terytorialną. Idea solidarności rozwija się w społeczności upodmiotowionej, posiadającej cechy społeczeństwa obywatelskiego i jest ważnym czynnikiem przeciwdziałania społecznej atomizacji, dezintegrowania się wspólnot oraz ograniczania poczucia współodpowiedzialności.

Współczesnym przykładem szeroko pojmowanego solidaryzmu postrzeganego jako istotny czynnik rozwoju wspólnot lokalnych i regionalnych wydaje się być polityka terytorialna, jako płaszczyzna koordynacji celów i działań podejmowanych w oparciu o zasadę zintegrowanego podejścia terytorialnego na rzecz rozwoju społeczno-gospodarczego. Istotne staje się tutaj wspieranie procesu eliminowania różnic pomiędzy jednostkami terytorialnymi i obszarami funkcjonalnymi, stymulowanie rozwoju społeczno-gospodarczego, zapewnienie świadczenia usług publicznych oraz realizowanie polityk publicznych, wśród których znajduje się polityka bezpieczeństwa lokalnego. Ważne staje się tutaj pobudzanie aktywności oraz inicjowanie przedsięwzięć na rzecz rozwoju, ze szczególnym uwzględnieniem współpracy pomiędzy samorządami gmin i miast w zakresie określenia kierunków oraz mechanizmów rozwoju na poziomie lokalnym. Istotne staje się tutaj podejście do rozwoju jako procesu ciągłych przeobrażeń wymagających systematycznych i kompleksowych działań, a także tworzenia i rozwijania form współdziałania co stanowi ideę opartego na solidaryzmie podejścia do problematyki zarządzania rozwojem.

Kolejnym aspektem będzie w tym zakresie polityka bezpieczeństwa, która ma bez wątpienia charakter zintegrowany, co pozwala na integrację różnych polityk publicznych na poziomie regionalnym i lokalnym, skutecznie i efektywnie wspomaga niezbędne zmiany społeczno-gospodarcze i przestrzenne, tworząc warunki dla osiągania swoistego dobra publicznego jakim jest poczucie szeroko pojmowanego bezpieczeństwa.

W tym zakresie w aspekcie praktycznej realizacji przedsięwzięć związanych z możliwością udzielania sobie pomocy (jako formy solidaryzmu samorządowego) należy się odnieść do ustawy o finansach publicznych, gdzie w Art. 220. 1. „*Z budżetu jednostki samorządu terytorialnego może być udzielona innym*

jednostkom samorządu terytorialnego pomoc finansowa w formie dotacji celowej lub pomoc rzeczowa."[13]

Kolejnym przykładem w tym zakresie jest działające w województwie kujawsko-pomorskim Kujawsko-Pomorskie Samorządowe Stowarzyszenie „Salutaris", którego celem jest finansowe wsparcie dla miast i gmin regionu w zakresie likwidacji skutków klęsk żywiołowych, katastrof i awarii. Jest to inicjatywa samorządów lokalnych i samorządu województwa stanowiąca wyraz solidaryzmu i wzajemnego wsparcia w obliczu narastających zagrożeń ze strony gwałtownych zjawisk pogodowych oraz potencjalnych nadzwyczajnych zagrożeń. Stowarzyszenie nie wyręcza rządowych instrumentów przeciwdziałania skutkom klęsk żywiołowych katastrof i awarii, lecz jego działania są istotnym uzupełnieniem i wsparciem w nadzwyczajnych sytuacjach. Chodzi o takie przedsięwzięcia, które są związane z doraźną i natychmiastową pomocą dla jednostek terytorialnych dotkniętych skutkami nadzwyczajnych zdarzeń.

Dotychczasowe doświadczenia wskazują, że stowarzyszone gminy realizują postawione cele, a misja jaką postawiło przed sobą Stowarzyszenie jest realizowana nie tylko w sytuacjach likwidowania skutków katastrof i nadzwyczajnych sytuacji, lecz w codziennym działaniu, rozwijaniu kontaktów, podejmowaniu wspólnych inicjatyw, a tym samym tworzeniu nowej jakości współdziałania i szeroko pojmowanego partnerstwa pomiędzy jednostkami samorządu terytorialnego. Formy i metody działania Stowarzyszenia ulegają zmianom pod wpływem wymogów otoczenia oraz ze względu na konieczność racjonalizacji i doskonalenia aktywności. Stowarzyszenie podejmuje działania promocyjno-informacyjne, edukacyjne, szkoleniowe, jak też związane z kształtowaniem idei solidaryzmu samorządowego.

W tym kontekście można przyjąć założenie, że współpraca oraz kształtowanie idei solidaryzmu pomiędzy jednostkami samorządu terytorialnego to jedno z ważnych zadań współczesnej polityki rozwoju, a związane z tym działania obejmują**:**

- stworzenie dogodnych warunków dla współpracy,
- posiadanie i podzielanie wspólnej wizji działań,
- wykreowanie optymalnej Strategii działania,
- przygotowywanie dobrych projektów z realistycznymi i oczywistymi rezultatami,
- koncentrację wysiłków na wspólnych celach,
- konsekwentne wdrażanie wspólnych projektów,
- zaufanie, konsensus i wzajemność jako wiodące zasady.

[13] Ustawa z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych (Dz. U. z 2023 r. poz. 1270).

4. Koncepcja zintegrowanego podejścia do problematyki bezpieczeństwa lokalnego w wymiarze terytorialnym

Analiza funkcjonowania struktur samorządu terytorialnego w zakresie zarządzania rozwojem lokalnym i regionalnym, gdzie jednym z obszarów tego zarzadzania jest zapewnienie bezpieczeństwa, wskazuje, że jest to złożony proces, w którym istotne są aspekty społeczno-gospodarcze, przestrzenne, środowiskowe, kulturowe, cywilizacyjne, prawno-organizacyjne. Konieczne jest w związku z tym integrowanie oraz koordynowanie przedsięwzięć podejmowanych przez władze publiczne na poziomie lokalnym i regionalnym w zakresie zarządzania rozwojem jednostek terytorialnych z punktu widzenia problematyki bezpieczeństwa. Zarządzanie jednostką terytorialną, gdzie główna rola przypada władzom samorządowym podlega wielu czynnikom i uwarunkowaniom, a także ulega systematycznym przekształceniom ze względu na występujące uwarunkowania oraz potrzeby i oczekiwania.

Wpływa to na formułowanie celów rozwoju lokalnego i regionalnego w zakresie bezpieczeństwa, które w związku z tym muszą być pojmowane w sposób wieloaspektowy. Uzasadnia to wskazanie na niektóre zagadnienia, jakie powinny być w tym kontekście przedmiotem zainteresowania oraz bardziej dogłębnych analiz. Moim zdaniem należą do nich:

- Polityka bezpieczeństwa jako polityka publiczna - bowiem warunkiem prowadzenia skutecznej polityki rozwoju jest zaplanowanie oraz systematyczne wdrażanie polityk publicznych. Aktywność w tym zakresie leży po stronie poszczególnych wspólnot samorządowych, które kształtują cele oraz zakres polityki publicznej. Związane z tym interwencje powinny być realizowane w powiązaniu z procesem aktywizacji społeczno-gospodarczej, jak też uwzględniać zaspokojenie specyficznych potrzeb danej społeczności, wśród których wyróżnia się potrzebę bezpieczeństwa. Wiąże się to z koniecznością realizowania polityki bezpieczeństwa, która w układzie terytorialnym staje się jedną z polityk publicznych realizowanych na poziomie lokalnym i regionalnym.
- Bezpieczeństwo jako element procesu integracji terytorialnej i społecznej – w tym przypadku należy wskazać na dużą rolę jaką w rozwoju układu terytorialnego stanowi proces kształtowania się wspólnot lokalnych oraz integracja wokół wspólnych celów i wartości, co powoduje, że różnorodne podmioty znajdujące się w środowisku podejmują ukierunkowane zachowania zorientowane na realizację dobra wspólnego, gdzie ważnym elementem jest bezpieczeństwo lokalne. Stąd konieczność odniesienia się do obiektywnych wymiarów integracji, wyznaczanych przez dominujący

typ więzi społecznych i układ ich wzajemnego wpływu, obecność konfliktów oraz czynników wpływających na proces rozwoju. Konieczne staje się także wypracowywanie systemu działań na rzecz integracji terytorialnej i społecznej w kontekście złożonego mechanizmu zarządzania publicznego, którego istotnym obszarem jest problematyka bezpieczeństwa.

- Bezpieczeństwo jako kategoria jakości życia społeczności lokalnej. Należy podkreślić, że proces rozwoju lokalnego skierowany jest na kształtowanie wysokiego poziomu jakości życia, co wymaga uwzględnienia szeregu różnorodnych czynników wpływających na skuteczność podejmowanych działań. Szczególnym elementem staje się tutaj potencjał społeczny oraz świadome zaangażowanie lokalnej społeczności w podejmowanie racjonalnych i efektywnych decyzji w zakresie ochrony swych interesów, eliminowania różnorodnych zagrożeń oraz poprawy warunków życia. W działaniach na rzecz rozwoju lokalnego istotną kategorią jest idea bezpieczeństwa pojmowanego jako proces społeczny w istotny sposób wpływający na kształtowanie kategorii jaką jest poziom jakości życia.
- Bezpieczeństwo lokalne w perspektywie współczesnego regionalizmu**.** Proces rozwoju musi uwzględniać szeroki zakres czynników i uwarunkowań w tym aspekty związane dziedzictwem historyczno-kulturowym jednostki terytorialnej. Ten obszar zagadnień wydaje się być istotny dla kształtowania bezpiecznej przestrzeni publicznej jako miejsca do życia lojalnej aspołeczności. Tworzenie warunków dla wykorzystania elementów dziedzictwa historyczno-kulturowego oraz tożsamości i identyfikacji terytorialnej dla zapewnienia bezpieczeństwa lokalnego może stać się zadaniem dla rozwijającego się modelu współczesnego regionalizmu. Problemy związane z aspektami kulturowymi w kontekście zbiorowej tożsamości stają się współcześnie istotnym wymiarem, bezpieczeństwa społeczności lokalnych a bezpieczeństwo wiąże się z zachowaniem trwałości tradycyjnych schematów zachowań, kultury, działających stowarzyszeń, tożsamości, istniejących zwyczajów, praktyk religijnych, z uwzględnieniem zmian, które są zgodne ze wspomnianymi uwarunkowaniami[14]. Zarazem konieczne jest wskazanie na potrzebę poszukiwań w zakresie relacji pomiędzy pojmowaniem bezpieczeństwa i podejmowaniem w tym zakresie określonych działań a specyfiką tradycji i doświadczeń historycznych danego terytorium.

[14] J. Czaja, *Bezpieczeństwo kulturowe. Zarys problematyki*, Krakowska Szkoła Wyższa im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego, Kraków 2004, s. 31.

– Społeczny wymiar bezpieczeństwa lokalnego**,** rozumiany w kontekście organizacji i funkcjonowania społeczności lokalnych, świadomości społecznej, akceptacja podejmowanych działań, edukacji do bezpieczeństwa, postrzegania i interpretowania zagrożeń a także zakresu i form współdziałania z władzą lokalną. Należy też wskazać na problem kapitału społecznego i związanego z tym poziomu zaufania jako czynnika wpływającego na daną społeczność w jej dążeniach do realizacji celów publicznych wśród których istotne miejsce zajmuje problematyka bezpieczeństwa lokalnego. W konsekwencji będzie to sprzyjać budowaniu społeczeństwa obywatelskiego zaangażowanego w problematykę bezpieczeństwa, społeczeństwa, które musi wciąż przedefiniowywać swoje cele, obszary działań jak i same działania. Społeczeństwo obywatelskie w szczególności działa na rzecz swoiście pojmowanego bezpieczeństwa jednostek oraz wspólnot i z powodu zagrożenia określonych interesów oraz dla zabezpieczenia swoich praw czy rozwiązania jakichś problemów podejmowany jest wysiłek wspólnego działania. Staje się to podstawą dla wdrożenia efektywnego systemu zarządzania bezpieczeństwem nastawionego na uświadomienie członkom wspólnoty lokalnej spraw związanych ze specyfiką współczesnego bezpieczeństwa lokalnego. Jest to także podstawa dla kształtowania zachowań adekwatnych do występującej i zmieniającej się sytuacji zagrożenia.[15]
– Problematyka budowy oraz wzmacniania odporności jednostek terytorialnych w zakresie zagrożeń cywilizacyjnych i zmian klimatycznych, a także tworzenia sieci współdziałania w tym zakresie. Staje się to współcześnie niezwykle istotnym elementem wzmacniania szeroko pojmowanego bezpieczeństwa układu terytorialnego.

  Istotne jest także kształtowanie i utrwalanie świadomości społecznej, którą można określić jako pewien zbiór wyobrażeń, opinii, poglądów, pojęć wspólnych dla określonej społeczności. W kształtowaniu owej świadomości głównym celem powinno być zdobywanie wiedzy, która pozwoli przygotować i rozwinąć cechy oraz umiejętności ukierunkowane na radzenie sobie z wieloma zagrożeniami. Ważna jest także umiejętność antycypowania niebezpieczeństwa oraz umiejętność adaptacji do nowych warunków przeobrażającego się świata, co stanowi jedną z najważniejszych kompetencji człowieka. Nieodłącznym elementem wzmacniania

[15] K. Czerwiński, *Nowoczesne społeczeństwo obywatelskie wobec wybranych aspektów globalizacji w kontekście bezpieczeństwa,* [w]: *Komunikowanie społeczne w wielokulturowych społeczeństwach. Wielowymiarowe zagrożenia bezpieczeństwa,* red. K. Czerwiński, M. Fiedor, K. Węc, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2011, s. 11–33.

odporności pozostaje organizacja i utrzymywanie sprawnego oraz zintegrowanego systemu terytorialnego systemu społecznego[16].

- Bezpieczeństwo jako obszar zarzadzania jednostką terytorialną**,** gdzie bezpieczeństwo lokalne i regionalne stanowi istotny cel aktywności władz publicznych, które koncentrują współcześnie swoją aktywność na procesie zarządzania, pojmowanego jako koordynowanie działań różnych podmiotów dla osiągania założonego celu publicznego.

Należy tu zwrócić szczególną uwagę na takie zagadnienia jak:

- bezpieczeństwo społeczności lokalnych i regionalnych,
- bezpieczeństwo w kontekście funkcjonowania społeczności lokalnej,
- bezpieczeństwo w kategorii potrzeb człowieka,
- bezpieczeństwo jako obszar polityki rozwoju lokalnego i regionalnego,
- społeczny i terytorialny wymiar bezpieczeństwa,
- przestrzenny kontekst bezpieczeństwa lokalnego:
  - aspekty wpływu zaufania społecznego na proce budowania bezpieczeństwa, lokalnego,
  - bezpieczeństwo w procesie planowania rozwoju w zakresie społeczno-gospodarczym i przestrzennym.

Analizując problematykę bezpieczeństwa lokalnego i regionalnego zasadne wydaje się wskazanie na przestrzenny aspekt procesów rozwojowych, kształtowanie się modelu wieloszczeblowego współdecydowania, angażującego różne podmioty publiczne, społeczne i prywatne, a także szeroki aspekt partnerskiej współpracy pomiędzy administracją publiczną a podmiotami społecznymi i gospodarczymi. Należy też zwrócić uwagę na zjawiska wpływające na skuteczność interwencji publicznych, a także potrzebę uwzględniania terytorialnej specyfiki rozwojowej oraz różnorodnych i często bardzo skomplikowanych mechanizmów wdrażania przyjętych celów. Zwraca także uwagę wielość uwarunkowań oraz złożoność i specyfikę rozwoju społeczno-gospodarczego w odniesieniu do występujących czynników, mechanizmów, zasad oraz form działania w zakresie ważnym dla danej wspólnoty samorządowej z punktu widzenia realizacji celów publicznych w obszarze szeroko pojmowanego bezpieczeństwa.

Trzeba zarazem podkreślić, że warunkiem skutecznego zarządzania rozwojem lokalnym i regionalnym, z punktu widzenia problematyki bezpieczeństwa jest z jednej strony identyfikacja szans i możliwości oraz potencjalnych zagrożeń, z drugiej zaś kompleksowe oddziaływanie władz publicznych na społeczeństwo, gospodarkę, przestrzeń i ekosystem w celu tworzenia

[16] T. Nowak, *Budowa odporności na obecne i przyszłe zagrożenia o charakterze hybrydowym. Rekomendacje dla Polski,* [w:] Roczniki Nauk Społecznych Tom 1 4 (5 0), nr 4 – 2 2022 s. 46-47.

warunków stymulujących wykorzystanie istniejących szans i ograniczenie zagrożeń rozwoju. Stąd potrzeba powiązania elementów wpływających na rozwój jednostki terytorialnej na poziomie lokalnym i regionalnym z procesem stanowienia celów oraz kształtowania mechanizmów zarządzania na poszczególnych poziomach rozwoju, z uwzględnieniem aspektów społecznych, organizacyjnych i przestrzennych.

Determinuje to podjęcie analizy procesu zarządzania rozwojem jednostek terytorialnych, pojmowanego jako instrument realizacji polityki bezpieczeństwa, pod kątem występujących uwarunkowań oraz przekształceń funkcjonowania terytorialnego systemu społecznego. Pozwoli to na nowe spojrzenie na obszar aktywności władz samorządowych zaangażowanych w działania na rzecz zapewnienia bezpieczeństwa procesu rozwoju, postrzeganego jako zintegrowany proces kształtowania układu terytorialnego w jego aspekcie społecznym, organizacyjnym i przestrzennym.

Jest to niezwykle skomplikowany i wielokierunkowy obszar działań, gdzie nadrzędnym celem jest poprawa poziomu bezpieczeństwa pojmowanego jako kategoria jakości życia lokalnej i regionalnej społeczności, przy czym podejmowane tu działania podlegają różnorodnym uwarunkowaniom i systematycznym przekształceniom, gdzie w miarę rozwoju społecznego i postępu cywilizacyjnego dochodzą nowe elementy. Należy też zwrócić uwagę na zmianę w podejściu do zagadnień związanych z rozwojem jednostek terytorialnych, zarówno ze strony władz publicznych, jak i mieszkańców, co wiąże się z kreowaniem nowego modelu polityki rozwoju oraz formułowaniem zakresu polityk publicznych, w tym polityki bezpieczeństwa odpowiadających specyfice danego układu terytorialnego.

Można zatem postawić pytanie o związek pomiędzy specyfiką zarządzania rozwojem jednostki terytorialnej i zmieniającymi się a zarazem różnorodnymi czynnikami i uwarunkowaniami a kształtowaniem się polityki bezpieczeństwa jako polityki publicznej w ramach danego układu terytorialnego. Możliwe są tutaj bardziej szczegółowe pytania np.**:**

- co wpływa na kształtowanie polityki bezpieczeństwa w układzie terytorialnym,
- co determinuje zakres i specyfikę zarządzania współczesną jednostką terytorialna, z punktu widzenia problematyki bezpieczeństwa,
- jaki jest związek pomiędzy procesem planowania rozwoju a efektywnością zarządzania układem terytorialnym w obszarze bezpieczeństwa,
- czy istnieją związki pomiędzy celami i specyfiką polityki bezpieczeństwa publicznego a zintegrowanym podejściem do problematyki zarządzania rozwojem jednostki terytorialnej,

- czy realizowana w obszarze jednostki terytorialnej polityka bezpieczeństwa jako publiczna podlega przekształceniom pod względem występujących uwarunkowań,
- czy zagadnienie bezpieczeństwa stanowi integralny element polityki publicznej realizowanej na obszarze jednostki terytorialnej,
- jaki jest teoretyczny i praktyczny wymiar społecznych, organizacyjnych, kulturowych i przestrzennych uwarunkowań zarządzania rozwojem jednostki terytorialnej w obszarze bezpieczeństwa

Determinuje to potrzebę wieloaspektowego i całościowego ujmowania rozwoju lokalnego i regionalnego, co stanowi przesłankę do kompleksowego i syntetycznego podejścia wskazującego na zintegrowany charakter tego procesu a zarazem określającego kierunki aktywności władz samorządowych w obszarze zarządzania rozwojem w zakresie bezpieczeństwa. Trzeba zatem zwrócić uwagę na ukształtowanie sprawnego modelu zintegrowanego zarządzania rozwojem, co wymaga przeformułowania roli podmiotów związanych z prowadzeniem polityki rozwoju oraz określenie ich wzajemnych relacji. Niezbędne jest ponadto określenie możliwości oraz warunków prowadzenia polityki rozwoju w układzie uwzględniającym współpracę wielu jednostek terytorialnych oraz ich specyfikę w zakresie potrzeb i możliwości. Wzmocnienie i ugruntowanie form i metod współpracy w tym względzie będzie sprzyjało wymianie doświadczeń i wiedzy odnośnie do poszczególnych obszarów programowania oraz sposobów zarządzania, co w konsekwencji będzie mieć istotne znaczenie dla zwiększenia spójności działań i osiągnięcia oczekiwanych rezultatów polityki bezpieczeństwa. Podkreślenia wymaga fakt, że zarządzanie rozwojem terytorialnym jest problemem interdyscyplinarnym, a istotę tego procesu określa zestawienie elementów organizacji terytorialnej z procesami rozwojowymi wynikającymi z istoty zmian terytorium[17].

Kolejna sprawa to spojrzenie na proces rozwoju jednostki terytorialnej jako na złożony system działań, który wymaga kompleksowego podejścia oraz uwzględnienia wielu czynników i obszarów aktywności. Staje się to istotne dla projektowania działań oraz poszukiwania rozwiązań pragmatycznych, które przyczynią się do usprawnienia funkcjonowania w aspekcie zapewnienia bezpieczeństwa lokalnej czy regionalnej społeczności. Z punktu widzenia specyfiki poszczególnych terytoriów problematyka bezpieczeństwa, w największym stopniu odnosi się do przedsięwzięć związanych z rozwojem nowoczesnego społeczeństwa oraz jego potrzeb i aspiracji, a jednocześnie pośrednio oddziałuje na proces modernizacji przestrzeni wsi i miast. Trzeba też wskazać, że współcześnie

[17] A. Noworól, *Planowanie rozwoju terytorialnego w skali regionalnej i lokalnej*, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2007.

integralną częścią szeroko rozumianego bezpieczeństwa, jest ukształtowanie odpowiednich postaw społecznych, polegających na odpowiedzialności za kwestie bezpieczeństwa innych osób i stanu środowiska. Dynamicznie zmieniające się realia współczesnego świata takie jak rozwój cywilizacyjno-kulturowy, rosnące potrzeby nowoczesnego społeczeństwa, procesy globalizacji, przeobrażenia społeczno-ekonomiczne i związane z tym zagrożenia cywilizacyjne oraz środowiskowe skłaniają do przewartościowań w procesie pojmowania oraz kształtowania rozwoju odbywającego się w bezpiecznej przestrzeni publicznej.

Mechanizmem warunkującym osiąganie efektów w tym zakresie jest proces zarządzania rozwojem jednostki terytorialnej, który ze względu na uwarunkowania oraz specyfikę rozwoju społeczno-gospodarczego obejmuje warunki, mechanizmy, zasady oraz formy działania w zakresie ważnym dla danej wspólnoty samorządowej z punktu widzenia realizacji celów publicznych.

Złożoność współczesnego procesu zarzadzania rozwojem wskazuje na potrzebę rozwijania zarządzania zintegrowanego, które musi uwzględniać różne aspekty i płaszczyzny oraz obszary procesu rozwoju i ich wzajemne zależności. Zarządzanie zintegrowane stanowi zatem zespół działań, które są inicjowane i koordynowane przez podmioty władzy publicznej przy założeniu występowania oraz uwzględniania wielu uwarunkowań i czynników mających związek z szeroko pojmowanym bezpieczeństwem w procesie rozwoju układu terytorialnego. Generuje to potrzebę szerokiego podejścia do problematyki bezpieczeństwa jednostki terytorialnej oraz integrowania wielu czynników i uwarunkowań wpływających na skuteczność zarządzania w zakresie polityki bezpieczeństwa. Zintegrowane podejście do tej problematyki stanowi swoiste wyzwanie dla współczesnego samorządu odpowiedzialnego za planowanie i zarządzanie rozwojem układu terytorialnego. Podejście takie daje duże szanse na osiąganie założonych celów wynikających ze specyfiki poszczególnych układów funkcjonalno-przestrzennych włączonych w proces przemian cywilizacyjnych i społecznych oraz powiązanych ze swoim zmiennym i dynamicznym otoczeniem.

Prezentowane poglądy oraz wnioski i propozycje, a także odniesienia do praktyki dają podstawę do ukształtowania się koncepcji kompleksowego ujmowania procesu zarządzania rozwojem w obszarze związanym z bezpieczeństwem.

Pozwala to na sformułowanie pewnych konkluzji:

– konieczne jest podejście zakładające, że rozwój w kontekście bezpieczeństwa powinien mieć charakter zintegrowany oraz musi być nierozłącznie związany z kształtowaniem przestrzeni, działaniami na rzecz rozwoju społecznego, kulturowego, technologicznego czy politycznego, a także uwzględniać zarządzanie wielopoziomowe;

- działania w tym zakresie winny uwzględniać rozwiązania organizacyjne stymulujące innowacje, wypracowywane we współpracy ze społecznością lokalną i regionalną, a także zakładać kształtowanie poczucia bezpieczeństwa jako istotny element w rozwoju społeczności regionalnej i lokalnej;
- zintegrowane podejście powinno uwzględniać zróżnicowane terytorialnie, oznaczające koncentrację różnych działań podejmowanych wokół wyznaczonych celów dot. bezpieczeństwa oraz umożliwiać realizację interwencji ukierunkowanych na wyzwania przy jednoczesnym precyzyjnym dostosowaniu do specyfiki lokalnych lub regionalnych uwarunkowań;
- konieczne jest zorientowanie polityki bezpieczeństwa na terytorialnym wymiarze procesów rozwojowych;
- z punktu widzenia praktyki niezwykle istotna staje się potrzeba integracji polityki rozwoju w jej wymiarze społeczno-gospodarczym i przestrzennym wokół celów związanych z problematyką bezpieczeństwa.

Możliwe staje się także sformułowanie wniosków, postulatów oraz dylematów pod adresem praktyki oraz dalszych poszukiwań badawczych:

- konieczne wydaje się doprecyzowanie procesu planowania przestrzennego i społeczno-gospodarczego w aspekcie zagadnień dotyczących bezpieczeństwa,
- istotne staje się zbudowanie nowoczesnego modelu rozwoju układu terytorialnego, przy jednoczesnym wzmocnieniu roli podejścia systemowego poprzez kształtowanie zintegrowanego systemu zarządzania, co będzie istotne dla skuteczności działań w obszarze bezpieczeństwa,
- z jakich doświadczeń czerpać inspiracje oraz wzorce dla projektowanych przedsięwzięć,
- jaki przyjąć model koordynacji systemów planistycznych i wdrożeniowych na poziomie regionalnym i lokalnym oraz jakie mechanizmy pozwolą na zapewnienie relacji spójności i zgodności w realizacji zadań na rzecz zintegrowanego podejścia do problematyki bezpieczeństwa lokalnego.

Wydaje się, że podjęte rozważania mogą mieć pewne znaczenie dla praktyki oraz w kontekście formułowania dylematów stanowiących podstawę dla dalszych poszukiwań badawczych.

Podsumowanie

Złożoność problematyki bezpieczeństwa układu terytorialnego wskazuje na konieczność poszukiwania rozwiązań prawno-organizacyjnych oraz

społeczno-środowiskowo-przestrzennych wpływających na zapewnienie skuteczności systemu bezpieczeństwa lokalnego i regionalnego. Należy też zwrócić uwagę na wybrane aspekty funkcjonowania samorządu terytorialnego jako organizatora i inicjatora przedsięwzięć w zakresie bezpieczeństwa. Tutaj pojawia się problematyka interwencjonizmu i solidaryzmu samorządowego. Zarówno jedno jak i drugie zagadnienie wymaga poszerzonej oceny i analizy w kontekście praktycznych aspektów bezpieczeństwa, pojmowanego jako istotny obszar zarządzania publicznego. Konieczne jest także uwzględnienie problemów związanych z ideą zintegrowanego podejścia do tematyki bezpieczeństwa układu terytorialnego. Należy w związku z tym rozważyć wypracowanie nowych relacji wewnątrz poszczególnych jednostek terytorialnych w układzie samorząd–partnerzy społeczno-gospodarczy oraz relacji zewnętrznych, obejmujących kontakty z elementami otoczenia. Wymaga to także przeformułowania roli podmiotów związanych z prowadzeniem polityki bezpieczeństwa jako polityki publicznej oraz określenie ich wzajemnych relacji.

Niezbędne jest ponadto określenie możliwości, a także warunków prowadzenia polityki bezpieczeństwa w układzie uwzględniającym współpracę wielu jednostek podmiotów, jak też specyfikę jednostki terytorialnej w odniesieniu do jej potrzeb i możliwości. Podejście zróżnicowane terytorialnie prowadzi do wykorzystania specyficznych potencjałów i uwarunkowań wpływających na kierunki rozwoju przez zintegrowane pakiety działań i wiązki interwencji odpowiednio dopasowanych do specyfiki poszczególnych obszarów będących adresatami polityki rozwoju uwzględniającej aspekty szeroko pojmowanego bezpieczeństwa. Stawiane w związku z tym pytania badawcze oraz formułowane wnioski i propozycje mogą mieć istotne znaczenie dla teoretycznego i praktycznego wymiaru polityki bezpieczeństwa. W ten sposób tworzymy warunki dla doskonalenia procesu budowania systemu bezpieczeństwa na poziomie lokalnym i regionalnym jako istotnego składnika jakości życia danej społeczności.

Bibliografia

Czaja J., *Bezpieczeństwo kulturowe. Zarys problematyki*, Krakowska Szkoła Wyższa im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego, Kraków 2004.

Czerwiński K., M. Fiedor, K. Węc, (red.) *Komunikowanie społeczne w wielokulturowych społeczeństwach. Wielowymiarowe zagrożenia bezpieczeństwa,* Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2011.

Dolata S. (red.), *Funkcjonowanie samorządu terytorialnego- doświadczenia i perspektywy*, Opole 1998.

Izdebski H., *Solidarność jednostek samorządu terytorialnego a zasada pomocniczości* [w:] forumidei, Fundacja Stefana Batorego, https://www.batory.org.pl.
Kisiel W., komentarz do art. 1, w: P. Chmielnicki (red.), *Ustawa o samorządzie gminnym. Komentarz,* Lexis Nexis, Warszawa 2014.
Korzeniowski L.F., *Zarządzanie bezpieczeństwem. Rynek, ryzyko, zagrożenia, ochrona*, PSB, Kraków 2000.
Legutko R., *Społeczeństwo otwarte a idea solidarności*, http://www.omp.org.pl/artykul.php?artykul=29.
Misiuk A., *Administracja porządku i bezpieczeństwa publicznego*, Wydawnictwa Akademickie i Profesjonalne, Warszawa 2008.
Nowak T., *Budowa odporności na obecne i przyszłe zagrożenia o charakterze hybrydowym. Rekomendacje dla Polski*, w: Roczniki Nauk Społecznych 1 Tom 4 (5 0) , nr 4 – 2022.
Noworól A., *Planowanie rozwoju terytorialnego w skali regionalnej i lokalnej*, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2007.
Podedworna H., *Analiza struktur społecznych. Wybrane przykłady*, [w:] *Socjologia ogólna: wybrane problemy.*, J. Polakowska-Kujawa (red.), Oficyna Wydawnicza SGH, Warszawa 2007.
Strategia Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczpospolitej Polskiej, Warszawa 2007.
Sztando A., *Lokalny interwencjonizm samorządowy, czyli kształtowanie gminnego rozwoju gospodarczego*, w: Studia Regionalne i Lokalne Nr 1(1) 2000.
Ustawa z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych (Dz. U. z 2023 r. poz. 1270).
Wilczyński P., *Dobro wspólnoty*, [w:] M. Stahl, B. Jaworska-Dębska (red.), *Encyklopedia samorządu terytorialnego dla każdego*. Cz. 1. Ustrój, Difin, Warszawa 2010.

A multi-faced approach to the issues of territorial security – a local development management perspective

Abstract: Security is an important aspect of the development process at the local and regional level. This is an important area of public management and is subject to various and systematically changing conditions. Hence the need for a multi-aspect approach to the issue of security in the territorial dimension, taking into account the most important factors and issues describing the subject of security in order to develop an optimal model for building a security system at the local and regional level. It seems important here to propose an integrated approach as an important model for shaping the public management process, one of the important goals of which is to ensure the security of a territorial unit.

Keywords: security, development, territorial system, interventionism, solidarity, integrated approach